

230. САСТАНАК СЕКЦИЈЕ ЗА ИСТОРИЈУ МЕДИЦИНЕ СЛД САЖЕТАК ПРЕДАВАЊА

УТИЦАЈ НАЈЗНАЧАЈНИЈИХ МЕДИЦИНСКИХ ДОКУМЕНАТА СРЕДЊОВЕКОВНЕ СРБИЈЕ НА РАЗВОЈ ФАРМАЦИЈЕ

Проф. др Бојана Б. Петровић

У српској средњовековној медицини било је најмање 19 списа и 74 лекаруше, међу којима су најзначајнији: Хиландарски медицински кодекс, Ходошки медицински зборник и лекаруше.

Хиландарски медицински кодекс је најзначајнији споменик у историји српске медицине и фармације средњег века. Како се *Antidotarium Nicolai* (написан око 1200. године, као уџбеник за студенте медицинске школе у Салерну) сматра првом правом фармакопејом, тако се Хиландарски медицински кодекс сматра првом српском фармакопејом. Чине га списи сакупљани између XIII и XVI века, а садржи скуп свих тадашњих знања из медицине и фармације. Читавих пет векова ова књига се налазила у библиотеци манастира Хиландар, где је заведена под каталошким бројем No.517. Хиландарски медицински кодекс је открио професор Ђорђе Сп. Радојчић и о томе објавио саопштење 1952. године – „Старе српске повеље и рукописне књиге у Хиландару“. По делу наслова на првој страници рукописа дао му је име „Беседа от познанија болести по пипанију жил“. Фототипију оригинала рукописа, 1980. године, објавила је Народна библиотека Србије у редакцији Реље Катића, а затим су 1989. године Љубомир Котарчић и Младен Миливојевић урадили транскрипцију српкословенског оригинала и превели на савремен српски језик. Хиландарски медицински кодекс чине: Спис о дијагностици обољења; Списи о заразним болестима; Фармаколошки спис, Фармакотерапија; Спис о флеботомији; Спис из педијатрије и Токсиколошки спис.

Ходошки медицински зборник, настао је крајем XIV века, написан је на старославенском језику од стране непознатих аутора. Назван је по српском манастиру Ходош у румунском Банату. Аутори овог зборника су нестручни, али писмени људи, који су преводили медицинска дела Хипократа, Диоскорида и Авицене и прилагодили обичном човеку. Поред упутстава о лечењу и справљању лекова, у Зборник су увели и магијске обреде и мистизам. Године 1690. Арсеније Трећи Чарнојевић га је пренео у Војводину, а завршио је у манастиру Ходош код Арада. Из манастира Ходош га је Павел Јосеф Шафарик, чешки књижевник, пренео у Праг у Чешки национални музеј. Ходошки медицински зборник обухвата 163 странице текста, подељеног у четири целине. Први део описује: Анатомију људског тела и процес зачећа. У другом и трећем делу су изнети подаци о појединим болестима и методама њиховог лечења. Четврто поглавље говори о астрологији и тумачењу звезда, засновано на грчкој митологији, са магијским елементима.

Под османском најездом у XIV веку народна медицина се спорије развијала, а највећи број болница у Србији је затворен. Целокупно знање о биљним и осталим лековима стечено на основу искуства, писмени људи, (некад и лаици), писали су у облику стихова (тзв. Лекаруше). У лекарушама су записиване методе лечења видара, или хећима, које су већим делом биле магијског или религијског значења. То су дела народне медицине и традиције, које су преношене генерацијама, са поколења на поколење.

Дуго времена је у научним круговима постојало уверење да се у средњовековној Србији лечење састојало углавном од гатања и враџбина, уз коришћење лековитог биља. Захваљујући открићима писаних докумената у другој половини XX века, међу којима најзначајније место заузима Хиландарски медицински кодекс, дошло се до материјалних доказа о постојању средњовековне медицине и фармације на нивоу тадашње школске научне мисли.

Кључне речи: Хиландарски медицински кодекс, Ходошки медицински зборник, Лекаруше, Фармација.